

Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого
Загальноуніверситетські кафедри
Кафедра музичного виховання

ЗАТВЕРДЖУЮ

проректор з наукової роботи
та міжнародного співробітництва

 Олена АЛЕКСАНДРОВА

«31» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВИДОВИЩНІ ФОРМИ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий)

спеціальність В6 Перформативні мистецтва

освітня програма ОНП «Перформативні мистецтва»

Київ–2026

Розробники:

професор кафедри музичного виховання, доктор мистецтвознавства, професор
Станіславська Катерина Ігорівна

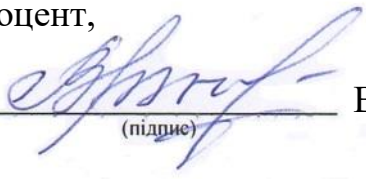
Викладачі:

РПНД розглянуто і затверджено на засіданні кафедри музичного виховання

Протокол від «26» серпня 2026 року № 10

Завідувач кафедри

Кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник
культури України

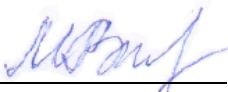

(підпис)

Валентина МУСІЄНКО

РПНД погоджено з гарантом освітньо-наукової програми

Доктор мистецтвознавства,
професор

(підпис)

Майя РЖЕВСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р.,

Завідувач кафедри _____ (_____), протокол від _____.20__ № ____
(підпис) (П)

на 20__/20__ н. р.,

Завідувач кафедри _____ (_____), протокол від _____.20__ № ____
(підпис) (П)

на 20__/20__ н. р.,

Завідувач кафедри _____ (_____), протокол від _____.20__ № ____
(підпис) (П)

на 20__/20__ н. р.,

Завідувач кафедри _____ (_____), протокол від _____.20__ № ____
(підпис) (П)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма навчання	
	денна	заочна
Характеристика навчальної дисципліни	Вибіркова	
Курс	2	2
Семестр	3	3
Кількість кредитів	3	3
Загальний обсяг годин	90	90
Розподіл годин за видами аудиторних занять та самостійної роботи	Лекційні	
	14	6
	Семінарські	
	10	4
	Практичні	
	Індивідуальні	
	Лабораторні	
	Самостійна робота	
	66	80
Вид підсумкового контролю	Залік	Залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета полягає в послідовному, систематичному та комплексному наданні аспірантам теоретичних знань про сутність і зміст мистецьких форм сучасної видовищної культури та практичних навичок мистецтвознавчого аналізу та естетичної оцінки означених форм.

Завдання: забезпечення системою знань щодо особливостей розвитку та функціонування мистецьких форм сучасної видовищної культури; визначення специфіки виразних систем мистецьких форм сучасної видовищної культури; формування підходів до аналізу мистецьких форм сучасної видовищної культури; розвиток мистецького сприймання та розширення мистецько-аналітичного досвіду.

Очікувані результати навчання (РН):

ПРН 2. Вміти здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет, вільно застосовувати можливості інформаційних технологій у професійній діяльності.

ПРН 10. Вміти оцінювати досягнення художньої культури в історичному контексті, здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва, орієнтуватися у напрямках та концепціях сучасного художнього життя, у розвитку сценічного мистецтва, осмислювати тенденції сучасних культурно-мистецьких процесів.

ПРН 13. Знати основні правові, економічні норми міжнародного права в області культурного менеджменту та захисту інтелектуальної власності; принципи релігійної толерантності; умови формування особистості, її свободи, відповідальності за збереження культурних цінностей, моральних обов'язків людини.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення: апаратура для відтворення відео- та аудіофайлів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Розподіл годин між видами робіт													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі						усього	у тому числі					
		лекції	семінари	практичні	лабораторні	індивідуальні	сам. робота		лекції	семінари	практичні	лабораторні	індивідуальні	сам. робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Тема 1. Видовищні форми в сучасній культурі; естетичні категорії.	14	2	2				10	13	1					12
Тема 2. Художні форми акціонізму	14	2	2				10	15	1	2				12
Тема 3. Стріт-арт як транскультурний феномен.	10	2					8	11	1					10
Тема 4. Видовищні форми академічної музичної сцени.	14	2	2				10	13	1					12
Тема 5. Сучасні форми театральної сцени.	14	2	2				10	15	1	2				12
Тема 6. Специфіка сучасних естрадно-циркових дійств.	10	2					8	10						10
Тема 7. Новітні екранні форми видовищної культури.	14	2	2				10	13	1					12
УСЬОГО	90	14	10				66	90	6	4				80

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Видовищні форми в сучасній культурі; естетичні категорії

Лекція (2 год.) Видовищне дійство як специфічна форма духовного життя. Потреба в грі і у спогляданні гри як найдавніша потреба людини. Визначення дефініцій «видовищність», «видовище», «видовищне мистецтво», «художнє видовище». Особливості впливу та сприймання видовищних мистецтв, поняття інтимізації.

Система естетичних категорій та особливостей видовищних форм. *Прекрасне* (передання ідеї твору через естетично досконалі художні образи). *Умовність* (обрання як одного з основних засобів творчості моделювання). *Реальне та ідеальне* (втілення реальних подій, ситуацій, осіб через ідеальні, художньо досконалі образи). *Святковість* (особливий піднесено-емоційний стан глядачів в процесі сприймання). *Синтетичність* (взаємодія, поєднання, злиття різних мистецьких компонентів жанру). *Експресивність* (підкреслено акцентована виразність всіх чи окремих мистецьких компонентів жанру). *Ігрове начало* (як основне джерело ес-

тетичної насолоди). *Еротичне начало* (підкреслення тілесності, тема кохання).

Семінар (2 год.)

1. Мистецький напрям модерну чи постмодерну (на вибір): характеристика, виражальні засоби, представники, твори (виступи, повідомлення, доповіді).

2. Аналіз естетичних категорій видовищних творів.

Основні поняття/ключові слова: модерн, постмодерн, видовище, видовищність, естетичні категорії художніх видовищ.

Рекомендована література: 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15.

Тема 2. Художні форми акціонізму

Лекція (2 год.) Акціонізм як художній напрям останньої чверті ХХ століття: мистецька ідеологія, форми, представники.

Хепенінг як імпровізована мистецька форма. Джон Кейдж як винахідник першого хепенінгу. Аллан Капроу – продовжувач традицій Дж. Кейджа та автор терміну; хепенінги А. Капроу. Хепенінги ХХ століття та сучасні.

Перформативність, перформативні практики. Перформанс. Марина Абрамович як видатна акціоністка сучасності.

Художня акція як провідна форма акціонізму. Принципи організації та проведення художніх акцій. Сучасні акціоністи. Художньо-соціальні акції Бенксі.

Флешмоб як мистецько-ігрова акція. Історія виникнення та принципи організації флешмобів. Види сучасних флешмобів. Артмоб як естетизована форма флешмобу. Види артмобів: інструментальні, вокальні, танцювальні.

Семінар (2 год.)

1. Акціоністська подія (на вибір): автор, характеристика, виражальні засоби (виступи, повідомлення, доповіді).

2. Визначення, аналіз, порівняння форм акціонізму.

Основні поняття/ключові слова: акціонізм, мистецтво дії, хепенінг, акція, флешмоб, артмоб.

Рекомендована література: 1, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 13.

Тема 3. Стріт-арт як транскультурний феномен

Лекція (2 год.) Система сучасного стріт-арту. Стріт-арт санкціонований та несанкціонований. Графіті як провідна форма вуличного мистецтва. Історична динаміка розвитку графіті. Класифікації графіті. Художнє графіті: трафаретне, реверсивне, рисоване. Видатні графітісти сучасності. Використання графіті в інших сферах сучасної культури. Інші форми вуличного малювання. Муралізм як настінний розпис. Мадоннарі як об'ємне малювання на тротуарі; принципи анаморфічної техніки малювання.

Вулична інсталяція як сучасна форма естетизації міського ландшафту. Світлове графіті. В'язане графіті. Інсталяції з використанням ляльок. Екологічні інсталяції. Світлові інсталяції. Вуличні інсталяції та незвичайні скульптури Києва. Вулична творчість К. Скрытучького та В. Білоконя. Культурно-соціальний проект «Kiev Fashion Park». Звукові інсталяції. Світломузичні фонтани.

Основні поняття/ключові слова: вуличне мистецтво, стріт-арт, графіті, муралізм, мадоннарі, вулична інсталяція.

Рекомендована література: 3, 5, 8, 10, 11.

Тема 4. Видовищні форми академічної музичної сцени

Лекція (2 год.) Інструментальний та хоровий театр як приклад інтеграції мистецьких форм та трансформації візуального у видовищне. Історія виникнення й сучасні зразки втілення інструментального театру. Представники інструментального театру (композитори, виконавці). Хоровий театр: витоки, розвиток, сучасний стан. Інструментальний та хоровий театр у системі сучасних мистецьких видовищних форм.

Семінар (2 год.)

1. Твір інструментального чи хорового театру (на вибір): автор, характеристика, виражальні засоби (виступи, повідомлення, доповіді).

2. Аналіз, характеристика, порівняння творів інструментального чи хорового театру.

Основні поняття/ключові слова: театралізація академічного музичного виконавства, інструментальний театр, хоровий театр, нетрадиційні прийоми музичного виконання.

Рекомендована література: 3, 4, 10, 11, 14.

Тема 5. Сучасні форми театральної сцени

Лекція (2 год.) Посилення видовищності сучасної театральної сцени. Форма ревію (вистава-огляд): специфічні риси композиції та драматургії, особливості сприймання. Ревію на театральній сцені (вечори-бенефіси, побудовані з уривків різних вистав за участю бенефіціанта; вистави, складені з 2–3 одноактівок одного автора-драматурга; театральні «капусники»). Ревію на концертній сцені (тематично вибудовані гумористичні та концертні програми). Принципи аналізу музично-видовищного образу ревію.

Поява в музичному театрі мішаних жанрів. Мюзикл як вершина сучасного синтетичного театру. Особливості мюзиклу як жанру: комплексна драматургія (слово, спів і танець як три компоненти цілого); значення літературного першоджерела; особливі комплексні вимоги до акторів; рівноправність драматурга, композитора та балетмейстера щодо авторства мюзиклу; практика підбору трупі для конкретної постановки (антреприза); особливий режим показу мюзиклу (щоденно протягом тривалого часу); обов'язковий «живий» вокал, велике навантаження на артистів. Виробництво мюзиклу як велика індустрія.

«Розмивання» терміну «мюзикл». Поп- і рок-опери. Відмінність від мюзиклу: відсутність розмовних діалогів; музика – провідний виразний засіб, музична драматургія; розподіл виконавців на вокалістів і танцівників; особливості інструментального супроводу.

Семінар (2 год.)

1. Мюзикл або рок-, поп-опера (один твір на вибір): автор, характеристика, виражальні засоби (виступи, повідомлення, доповіді).

2. Аналіз, характеристика, порівняння творів сучасної театральної сцени.

Основні поняття/ключові слова: ревію, мюзикл, рок-опера, поп-опера.

Рекомендована література: 10, 11, 12.

Тема 6. Специфіка сучасних естрадно-циркових дійств

Лекція (2 год.) Синтетизм циркової природи. Театралізація цирку та циркізація театру: процес модернізації традицій. Трансформація циркової арени в сцену. Циркова вистава. Цирк дю Солей.

Жанрове розмаїття естради. Шоу як естрадно-сценічна форма. Шоуїзація як естетичний принцип сучасного сценічного дійства. Шоу як музично-сценічна форма XX століття: історія виникнення, мистецькі витoki. Сучасне концертне шоу: види, специфіка. Концерт-шоу одного виконавця або колективу. Збірний концерт-шоу. Особливості шоу-програми (яскрава сценографія, креативна концертно-видовищна режисура, зірковий склад учасників, відомі шоумени-ведучі). Особливості аналізу музично-видовищного образу шоу.

Основні поняття/ключові слова: цирк, театралізацію цирку, циркова вистава, Цирк дю Солей, шоу, естрадне шоу, шоуїзація.

Рекомендована література: 10, 11, 12.

Тема 7. Новітні екранні форми видовищної культури

Лекція (2 год.) Екранна культура в структурі інформаційного суспільства. Етапи екранної культури: винахід кінематографа, поява синхронного запису звуку, розвиток телебачення, поява відеоінформації, комп'ютерна анімація, розповсюдженням Інтернету. Екранні форми як приклад комунікації нового типу. Особливості екранів різних типів (кіноекрана, телевізійного екрана, комп'ютерного монітора, демонстраційного екрана).

Відеогра як мистецько-видовищна форма комп'ютерного екрана. Особливості створення, сприймання та комунікації. Нові підходи до створення візуального та звукового образів. Система виразних засобів електронної гри. Мистецька стилістика та різні техніки створення екранного образу. Видовищність комп'ютерної гри.

Демонстраційний екран: історія виникнення, еволюція розвитку. Пісочна анімація як приклад демонстраційного екрана. Два типи сипкої техніки: пісочна мультиплікація та пісочне шоу. Принципи технології та естетичні підходи. Історія виникнення та сучасний розвиток сипкої анімації. Представники світової пісочної анімації: Керолайн Ліф, Ференц Цако, Ілана Яхав, Джо Кастільйо.

Видовищність «театру тіней». Історичний шлях розвитку форми від давнини до сучасності. Зарубіжні й українські колективи-театри тіней.

Семінар (2 год.)

1. Митець демонстраційного екрану (на вибір): характеристика творчості, презентація творів (виступи, повідомлення, доповіді).

2. Аналіз, характеристика творів демонстраційного екрану.

Основні поняття/ключові слова: екранна культура, екранна еволюція, екран, електронна гра, відеогра, демонстраційний екран, пісочна мультиплікація, пісочне шоу, сипка анімація, театр тіней.

Рекомендована література: 3, 10, 11.

5. Методи навчання

У навчальному процесі опанування дисципліни використовуються різноманітні методи на основі таких засад:

- 1) за джерелом знань: словесні, наочні, практичні;
- 2) за відповідним етапом навчання: підготовка до вивчення нового матеріалу, вивчення нового матеріалу, закріплення, контроль і оцінка;
- 3) за способом керівництва навчальною діяльністю: пояснення педагога, самостійна робота аспірантів;
- 4) за логікою навчального процесу: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;
- 5) за дидактичною метою: організація навчальної діяльності, стимулювання й релаксація, контроль і оцінка;
- 6) за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладення, частково-пошукові, дослідницькі.

6. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Тема	Завдання	Форма подання	Максимальна кількість балів
Тема 1. Видовищні форми в сучасній культурі; естетичні категорії.	Подивитися 1-2 видовищні твори з метою визначення естетичних категорій	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 2. Художні форми акціонізму.	Подивитися 1-2 твори акціонізму з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 3. Стріт-арт як транскультурний феномен.	Переглянути 1-2 твори стріт-арту з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 4. Видовищні форми академічної музичної сцени.	Подивитися 1-2 твори інструментального/хорового театру з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 5. Сучасні форми театральної сцени.	Подивитися 1-2 твори сучасної театральної сцени з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 6. Специфіка сучасних естрадно-циркових дійств	Подивитися 1-2 естрадно-циркові твори з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9
Тема 7. Новітні екранні форми видовищної культури.	Переглянути 1-2 твори демонстраційного екрану з метою образної характеристики	Письмове повідомлення / есе / усна доповідь	9

Критерії оцінювання самостійної роботи

Критерії оцінювання	Кількість балів
1. Завдання виконано вчасно (впродовж тижня) і надіслано викладачу на корпоративну пошту.	8-9

2. Обсяг тексту дотримано повністю. Залежно від завдання, обсяг коливається в межах 2–3 сторінок друкованого тексту (формат А4, Times New Roman, міжрядковий інтервал 1,5). 3. Якість виконання: на високому фаховому рівні з дотриманням усіх формально-змістовних вимог. 4. Самостійність виконання: робота написана самостійно, без копіювання матеріалів з інтернет-джерел. 5. При відповідях чи написанні тексту аспірант виявляє максимум ініціативності, базуючись на індивідуальному досвіді, висловлюючи свою думку. 6. Чітко виявляється творчий підхід у вирішенні завдань: пропонуються авторські ідеї, висловлюються оригінальні думки.	
1. Завдання виконано із запізненням на 2 тижні. 2. Обсяг тексту частково не відповідає окресленим вимогам і складає 1–2 сторінки. 3. Якість виконання: є певні неточності щодо викладення матеріалу з теми, зміст не розкрито в повній мірі. 4. У змісті близько 25 % складають матеріали, скопійовані безпосередньо з інтернет-ресурсів. 5. Персональна мотивація у вирішенні завдань виявлена на достатньому рівні. 6. Творчий підхід застосовано на рівні аналізу та синтезу інформації, проте він у значній мірі нівелюється допущеними помилками у вирішенні поставлених завдань із використанням компіляції на етапі формування творчого задуму.	5-7
1. Завдання виконано із запізненням на понад 2 тижні. 2. Обсяг тексту не відповідає окресленим вимогам і складає 1 сторінку. 3. Якість виконання: суттєві недоліки, зміст не розкрито в повному обсязі. 4. У роботі присутня значна кількість (50%) скопійованих матеріалів з інтернет-ресурсів. 5. Індивідуальна ініціатива у вирішенні завдань виявлена на низькому рівні. 6. Творчий підхід мінімізовано.	3-4
1. Завдання виконано із значним запізненням чи не виконано взагалі. 2. Обсяг тексту менше 1 сторінки. 3. Якість виконання: на низькому рівні, проігноровано вимоги до змістового наповнення відповідно до вимог. 4. Робота виконана на матеріалах інтернет-джерел. 5. Ініціатива, авторський підхід у вирішенні завдань відсутній. 6. Творчий підхід у вирішенні завдань відсутній.	0-2

7. Форми проведення контролю та критерії оцінювання

Поточний контроль: присутність на занятті; виступи, участь в обговореннях на семінарських заняттях, виконання завдань самостійної роботи.

Критерії оцінювання	Кількість балів
<i>Присутність на лекційному, семінарському занятті</i>	1
<i>Виступи, участь в обговореннях на семінарських заняттях:</i>	
повний виклад інформації; виявлення ґрунтовних знань матеріалу; повнота розкриття теми; логіка та чіткість формулювань; переконливість аргументацій	5
частково повний виклад інформації; виявлення досить міцних знань матеріалу, але наявні неточності або помилки (не більше 3); відповіді недостатньо повні щодо розкриття теми; не всі формулювання вирізняються логікою і чіткістю;	3-4

аргументації недостатньо переконливі	
неповний виклад інформації; виявлення достатніх знань матеріалу, але наявні неточності або помилки на предмет релевантності щодо засвоєння необхідного матеріалу (більше 3); відповіді недостатньо повні щодо розкриття теми; не всі формулювання вирізняються логікою і чіткістю; аргументації недостатньо переконливі; змістовність відповідей характеризується прогалинами та як наслідок не розкривається сутність теми; наведені визначення є розмитими з точки зору формальної логіки та не несуть смислового навантаження; залучені аргументи не виступають доцільними або є частково відповідними загальній темі	2
мінімальний виклад інформації; виявлення поверхневих знань матеріалу; відповіді містять чимало суттєвих неточностей і помилок, вирізняються алогізмом та непереконливістю аргументацій	0-1

Підсумковий контроль проводиться у вигляді залікового оцінювання за результатами поточної успішності з дисципліни «Видовищні форми в сучасній культурі».

Критерії оцінювання	Кількість балів
Залікова оцінка виставляється як сума балів, отриманих за: відвідування аудиторних занять (лекції, семінари), роботу на семінарських заняттях, виконання завдань самостійної роботи	максимально 100

8. Розподіл балів, які отримують аспіранти

За результатами поточного контролю та самостійної роботи								Сума балів
	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1	7
Відвідування семінарських занять	1	1		1	1		1	5
Робота на семінарському занятті	5	5		5	5		5	25
Самостійна робота	9	9	9	9	9	9	9	63
Загальна кількість балів								100

Шкала відповідності оцінок

Оцінка за сто-бальною шка-лою	Оцінка за шкалою ECTS	Значення оцінки	Рівень компетент-ності
90–100	A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можли-вими незначними недоліками	Високий (творчий)
82–89	B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового мате-ріалу без суттєвих (грубих) помилок	Достатній (конструк-тивно-варіативний)
74–81	C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	

64–73	D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	Середній (репродуктивний)
60–63	E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	Низький (рецептивно-продуктивний)
0–34	F	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	

9. Рекомендована література

1. Алфьорова З. І. Перформанс як візуальне мистецтво // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2006. № 7. С. 3–8.
2. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. Київ: Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с.: іл.
3. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер з англ. В. Шовкун. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
4. Личкова В. А. Некласична естетика в культурному просторі ХХ – початку ХХІ століть: монографія. Київ: НАКККиМ, 2011. 224 с.
5. Мусієнко Н. Public art у просторі сучасного міста: Київська практика // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: зб. наук. праць з мистецтвознавства, архітектурознавства і культурології / гол. ред. В. Д. Сидоренко. Київ: Хімджест, 2010. Вип. 7. С. 136–149.
6. Оніщенко О. Художня творчість: проект неklasичної естетики. Київ: Ін-т культурології АМУ, 2008. 232 с.
7. Петрова О. М. Мистецтвознавчі рефлексії: історія, теорія та практика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ століття – початку ХХІ століття: зб. ст. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 400 с.: іл.
8. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть. Київ: ВХ [студіо], 2008. 187 с.: іл.
9. Складенко Г. Я. Сучасне мистецтво України: Портрети художників. Київ: ArtHuss, 2016. 372 с.
10. Станіславська К. І. Мистецькі форми сучасної видовищної культури: навчальний посібник. Київ: ВД «Стилос», 2020. 208 с., 64 с. іл.
11. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: монографія; вид. друге, перероб. і доп. Київ: НАКККиМ, 2016. 352 с.: іл.
12. Фількевич Г. М. Музичний театр: навч. посібник. Київ: Стилос, 2012. 88 с.

13. Чепелик О. В. Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій, або Мультимедійна утопія. Київ: Хімджест, 2009. 272 с.
14. Чернова І. В. Ігрові стратегії в інструментальному театрі постмодернізму // Культура і сучасність: Альманах. Київ: Міленіум, 2008. № 2. С. 65–68.
15. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. N.Y.: McGraw Hill. 1964.

10. Інформаційні ресурси

1. Київмурал. URL: <http://kyivmural.com>
2. Публічна лекція Марини Абрамович на тему «Тіло художника / Публіка як тіло». URL: http://pinchukartcentre.org/ua/photo_and_video/video/31601/31803
3. Banksy. URL: <http://www.banksy.co.uk/>
4. Cirque du Soleil. URL: <https://www.cirquedusoleil.com/>
5. Interesni Kazki. URL: <http://interesnikazki.blogspot.com/>